

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ
ТА ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

РАЙСЬКА ОЛЕНА СТАНІСЛАВІВНА

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ
І РУХУ ЗАПАСІВ»**
(на матеріалах військової частини А3444)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

АВТОРЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Чернігів 2022

Кваліфікаційною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки, обліку і оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: к.е.н., доцент ГЛИВЕНКО Валентина Василівна, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка»

Рецензент: бухгалтер в/ч А3444 Голік І. О.

Захист відбудеться «21» грудня 2022 р. о 9.00 год. на засіданні Екзаменаційної комісії у Національному університеті «Чернігівська політехніка»

Завідувач кафедри

Ж. В. Дерій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Військові частини займають одне з головних місць в системі Збройних Сил України (далі – ЗСУ). Вони належать до організацій, котрі безпосередньо своїми силами й засобами вирішують оборонні задачі. Для виконання оборонних задач військові частини отримують необхідні їм грошові кошти, матеріально-технічне забезпечення, комплектуються особовим складом. У їхньому розпорядженні концентруються усі ресурси, котрі у випадку необхідності мають використовуватись в оборонних цілях. У мирний час військові частини використовують те ж матеріально-технічне забезпечення, грошові кошти, речове майно, продовольство за нормами, встановленими в централізованому порядку. Використання усіх цих ресурсів, що виділяються військовим частинам вимагає суворого обліку й контролю як за їхніми об'ємами, так і за цільовим їх використанням.

Бюджетна діяльність військових установ і матеріальні засоби, що використовуються ними мають цілий ряд таких особливостей, котрі не відображаються й не можуть відобразитися в загальній інструкції з бухобліку в бюджетних організаціях. Для виявлення їх необхідне вивчення конкретних видів матеріальних цінностей і операцій, а також розробка відповідних їм методик обліку.

Проблеми організації обліку запасів у бюджетних установах розглядалися в працях відомих вітчизняних учених-економістів. Зокрема, розвитку теорії і практики обліку та контролю запасів присвячені праці П. Атамаса, Ф. Бутинця, К. Безверхого, О. Ворони, Р. Джоги, З. Левченко, В. Леня, М. Михайлова, С. Свірко, Н. Чебанової та ін. Здійснили внесок у дослідження питання щодо модернізації бюджетного обліку О. Дорошенко, Т. Єфіменко, Н. Сушко.

Варто зазначити, що інформаційна база стосовно проблемних питань запасів саме в установах ЗСУ практично відсутня як у вітчизняній, так і в закордонній літературі, що обумовлює актуальність досліджень, скерованих, з одного боку, на пошук напрямів усунення проблемних аспектів обліку запасів військових частин, а з іншого – на удосконалення самої обліково-аналітичної системи у військових структурах України.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних, методичних і практичних аспектів організації обліку та аналізу наявності і руху запасів, а також розробка шляхів їх удосконалення в Державному науково-дослідному інституті випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки (в/ч А3444).

Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- з'ясувати теоретичні аспекти організації обліку та контролю наявності і руху запасів бюджетних установ, зокрема уточнити економічну сутність категорії «запаси» та їх місце в обліковому процесі військової частини;
- дослідити методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та її документальне оформлення;
- розглянути систему нормативного регулювання обліку матеріальних запасів;

- надати загальну характеристику розвитку військово-оборонної галузі в Україні;
- проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності військової частини та надати її організаційну характеристику;
- з'ясувати особливості організації первинного, аналітичного і синтетичного обліку запасів в установі;
- проаналізувати правове регулювання ведення бухгалтерського обліку в установі;
- здійснити аналіз наявності і руху запасів у військовій частині;
- розробити заходи оптимізації організації бухгалтерського обліку запасів у військовій частині;
- висвітлити систему внутрішнього контролю запасів у військовій частині і дослідити шляхи її удосконалення.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку та аналізу наявності і руху запасів у діючій в/ч А3444.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку та аналізу наявності і руху запасів.

Методи дослідження. У процесі дослідження методики обліку запасів військової частини були використані загальнонаукові методи пізнання. На емпіричному рівні дослідження використано метод спостереження, порівняння та опитування на етапі збору фактів. На теоретичному рівні задля досягнення поставлених завдань і мети в кваліфікаційній роботі застосовано діалектичний підхід щодо розгляду сучасного стану обліку запасів у бюджетних установах, поєднання абстрактного й конкретного, індукція, дедукція, аналіз і синтез, групування й порівняння, конкретизація, методи економічного аналізу для складання характеристики фінансово-економічного стану установи, узагальнення, логічного аналізу, зокрема, при конкретизації економічної сутності поняття «запаси», а також схематичні і графічні методи для наочного зображення результатів дослідження.

Інформаційною та правовою базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік запасів установ державного сектору економіки, методичні матеріали, праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні видання з теорії та практики обліку і контролю матеріальних цінностей бюджетних установ, первинні документи, фінансова та внутрішня звітність досліджуваної установи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Міжнародній науково – практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Юність науки – 2022» (м. Чернігів, 15-16 травня 2022 року) та на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 25 листопада 2022 року).

Публікації. За результатами дослідження опубліковані тези доповідей:

- Райська О.С. Актуальні питання організації та ведення військовими частинами та установами збройних сил бухгалтерського обліку запасів,

закуплених у централізованому порядку // Юність науки – 2022: соціально – економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково – практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р.). – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 97-98.

- Райська О.С. Контроль використання запасних частин під час ремонту військової техніки: ключові ризики та контрольні процедури // Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : VIII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2022р.): тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. – С.54-56.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Вона містить 10 таблиць, 3 рисунки, 27 додатків та виконана на 184 сторінках. Список використаних джерел містить 88 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі розкрита актуальність випускної кваліфікаційної роботи, встановлено мету та завдання, предмет і об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, визначене практичне значення результатів дослідження, а також подано структуру роботи.

У першому розділі роботи «Теоретичні основи обліку та аналізу наявності і руху запасів у бюджетних установах Збройних сил України» розглянуто поняття, класифікація та оцінка матеріальних запасів, охарактеризовані завдання й нормативно-правове регулювання обліку запасів та організацію і порядок ведення бухгалтерського обліку запасів у військових бюджетних установах.

Визначено, що облік запасів у ЗСУ є складовою частиною бюджетного бухобліку та полягає в обробці й підготовці інформації, яка необхідна для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення військових установ матеріальними цінностями.

Уточнено поняття «запаси» в контексті ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах Збройних Сил, зокрема, у в/ч.

Систематизовано законодавчо – нормативну базу з обліку запасів у бюджетних установах, зокрема у військовій частині. У ЗСУ бухгалтерський облік організовується та ведеться відповідно до вимог законодавства та нормативно-правових актів Мінфіну й Міноборони. Вимоги нормативно-правових актів щодо організації та ведення бухгалтерського обліку у ЗСУ роз'яснюються Департаментом фінансів МОУ.

Встановлено, що керівництво організацією бухгалтерського обліку запасів військової установи здійснює її командир (начальник). Він зобов'язаний створити необхідні умови для раціонального і правильного ведення бухгалтерського обліку.

В результаті дослідження виявлено, що облікові реєстри аналітичного та синтетичного обліку запасів складаються фінансово-економічним органом військової установи після перевірки первинних документів на відповідність вимогам законодавства. Аналітичний облік запасів ведеться у розрізі місць зберігання, матеріально відповідальних осіб та видів запасів; відповідні дані вносяться до карток аналітичного обліку. Синтетичний облік ведеться в грошовій одиниці України на відповідних субрахунках 1 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, а саме 15 «Виробничі запаси» та 18 «Інші нефінансові активи».

При веденні обліку запасів у в/ч застосовуються кількісні, якісні, обліково-номерні та вартісні показники за відповідною (визначеною) номенклатурою служб забезпечення, яка є системним переліком зразків військового майна, що належать до предметів постачання відповідної служби забезпечення.

Встановлено, що для ведення бухгалтерського обліку у в/ч застосовуються меморіальні ордери відповідно до вимог Інструкції про форми меморіальних ордерів бюджетних установ та порядок їх складання,

затвердженої наказом Мініну від 28.09.2017 р. № 755, якою передбачено 16 меморіальних ордерів

У другому розділі «**Організація обліку та аналіз наявності і руху запасів у військовій частині А3444**» надано аналіз тенденцій та напрямів розвитку оборонно-промислового комплексу в Україні, наведена фінансово-економічна та організаційна характеристика діяльності в/ч, оцінена організації обліку та аналіз наявності і руху запасів у військовій частині.

Встановлено, що методичні підходи до аналізу фінансового стану ДНДІ полягають в розрахунку показників та коефіцієнтів, що характеризують ефективність діяльності установи за наступними напрямками: аналіз ліквідності й платоспроможності; аналіз фінансової стійкості; аналіз фінансових результатів.

При проведенні економічного аналізу діяльності ДНДІ враховано, що досліджувана військова установа є суб'єктом державного сектору, провадить свою діяльність на основі державної форми власності і є неприбутковою установою, а отже, метою її діяльності є виконання на належному рівні визначених статутом функцій, а не отримання прибутку. Також взято до уваги, що джерелом покриття витрат на виконання визначених функцій є асигнування з бюджету (кошти загального фонду) та інші доходи (кошти спеціального фонду), а фінансування діяльності здійснюється згідно із затвердженим кошторисом, усі надходження мають цільове призначення, за необхідності збільшення сум витрат спочатку вносяться зміни до кошторису.

Виявлено, що для бюджетної установи аналіз фінансової звітності здебільшого полягає в контролі за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманні норм прийнятої облікової політики та стандартів бухгалтерського обліку. Важливим є також питання щодо ефективності витрачання бюджетних коштів, виділених на фінансування діяльності в/ч.

Встановлено, що фінансова та бюджетна звітність в/ч разом із кошторисом слугує інформаційною базою для оцінки її фінансового стану. Аналіз кошторису здійснюється для контролю над раціональним використанням бюджетних коштів та ефективного управління бюджетними установами. Складання планового кошторису в/ч є досить обґрунтованим та враховує всі реальні потреби установи.

За результатами дослідження виявлено, що підвищення ефективності економічної та фінансової діяльності неприбуткових організацій переважно залежить від обґрунтованості, своєчасності і доцільності прийнятих рішень. Тому аналіз динаміки доходів і видатків, а також аналіз фінансового результату діяльності бюджетної установи є необхідною складовою ефективного управління нею. Це забезпечить цільове та більш ефективне використання бюджетних коштів та позитивно вплине на діяльність неприбуткової організації. Поетапне здійснення аналізу фінансової діяльності бюджетної установи дозволяє виявити структурні особливості грошових надходжень, проаналізувати динаміку фінансування за загальним та спеціальним фондами та ефективність їх використання. Завдяки аналізу видатків здійснюється контроль фінансової діяльності організації.

Оцінено процес формування облікової політики військової частини. При формуванні облікової політики в/ч А3444, як і всі інші установи Міноборони, керується законодавчими і нормативними документами, що регулюють ведення бюджетного обліку.

Бухгалтерський облік в/ч А3444 забезпечує облік запасів та господарських операцій, пов'язаних із ними, за:

- кодами програмної та економічної класифікації видатків Державного бюджету України;
- балансовими та позабалансовими рахунками, передбаченими Планом рахунків № 1203;
- загальним та спеціальним фондами Державного бюджету України;
- статтями видатків за кошторисом МОУ або видами надходжень спеціального фонду, затвердженим МОУ;
- службами забезпечення;
- структурними підрозділами;
- військовими частинами, зарахованими на фінансове або матеріальне забезпечення;
- матеріально відповідальними особами.

У третьому розділі «Пропозиції з удосконалення обліку запасів військової частини» розроблено рекомендації щодо удосконалення первинного обліку запасів у військовій частині, надано пропозиції щодо покращення контролю наявності і руху запасів в установі.

Надано рекомендації щодо покращення обліково-аналітичного забезпечення системи управління в частині обліку запасів, що є одним із ключових важелів у досягненні поліпшення результативності функціонування в/ч і сприяє реалізації одного з основних завдань управління бюджетними установами – підвищення ефективності та раціональності використання їх ресурсного потенціалу.

Запропоновано наступні заходи щодо удосконалення обліку запасів в установі:

- внесення змін і доповнень до Положення про облікову політику ДНДІ щодо обліку запасів;
- приведення типових форм первинних документів до єдиного зразка;
- виправлення документообігу в частині обліку МШП;
- концентрація більшої уваги в напрямку виявлення та усунення найбільш типових причин, що спричиняють помилки й недоліки, які впливають на результати інвентаризації.

Визначено ключові моменти та розроблено контрольні процедури щодо використання запасних частин під час ремонту військової техніки, що мають значення для правильної організації обліку запасів та контролю за їх витрачанням.

Виділено основні фактори, що впливають на викривлення результатів інвентаризації, а саме:

- неналежна організація зберігання матеріальних цінностей у приміщеннях;

- недотримання порядку документообігу прибуткових та видаткових первинних форм;
- суттєве відхилення фактичних даних від облікових, виявлених під час попередніх перевірок;
- недостатня компетентність і ступінь відповідальності матеріально відповідальних осіб.

Запропоновано автоматизувати складський облік у в/ч шляхом створення автоматизованого робочого місця завідувача складу, що сприятиме більш раціональному використанню робочого часу як працівниками ФЕС, так і матеріально відповідальними особами з ведення складського обліку, а також сприятиме зменшенню та більш швидкому виявленню помилок під час звірок та інвентаризацій.

ВИСНОВКИ

ДНДІ ВС ОВТ, для якого наукова та науково-технічна діяльність є основною, має свої конкретні функції і задачі, виконання яких забезпечується фінансуванням з бюджету і призначений для проведення досліджень з питань реалізації військово-технічної політики у сфері випробувань, безпосереднього проведення випробувань протягом життєвого циклу зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, експертних робіт із сертифікації виробів, обґрунтування напрямів розвитку та удосконалення навчальної, лабораторно-експертної та полігонно-випробувальної бази ЗСУ, науково-методичного супроводження освоєння та експлуатації у військах прийнятого на озброєння ОВТ. В ході даного дослідження нами зроблено ряд наступних висновків.

1. Досліджено економічний зміст, класифікацію та оцінку матеріальних запасів.

2. Узагальнено нормативно-правову базу, щодо регулювання питань обліку запасів.

3. З'ясовано ключові напрямки роботи Інституту та основні тенденції розвитку оборонно-промислової галузі в Україні.

4. Розкрито організаційні та економічні аспекти діяльності в/ч А3444, проаналізовано її фінансовий стан.

5. В результаті дослідження виявлено, що облікові реєстри аналітичного та синтетичного обліку запасів складаються фінансово-економічним органом військової установи після перевірки первинних документів на відповідність вимогам законодавства. Аналітичний облік запасів ведеться у розрізі місць зберігання, матеріально відповідальних осіб та видів запасів; відповідні дані вносяться до карток аналітичного обліку. Синтетичний облік ведеться в грошовій одиниці України на відповідних субрахунках 1 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, а саме 15 «Виробничі запаси» та 18 «Інші нефінансові активи».

6. Вказано шляхи модернізації обліку в державному секторі, зокрема стосовно обліку запасів, що надає змогу призвичаювати вітчизняну облікову діяльність до міжнародних стандартів і створювати більш результативне інформаційне забезпечення для управління державними фінансами.

7. Виявлено, що прогрес у впровадженні державного внутрішнього фінансового контролю до сьогодні залишається недостатнім. Керівники різних рівнів не повною мірою усвідомлюють свою відповідальність щодо забезпечення ефективного управління бюджетними коштами та ресурсами, не розуміють сутності державного внутрішнього фінансового контролю, зокрема внутрішнього контролю.

8. Вказано на найбільш пріоритетний шлях для забезпечення раціоналізації системи бухобліку, удосконалення процесу управління та підвищення ефективності діяльності вітчизняних організацій бюджетної сфери загалом, а саме на необхідність забезпечення раціонального вибору і ефективного використання програмних продуктів для автоматизації процедур бухгалтерського обліку.

9. Запропоновано спрощення системи звірки даних щодо запасів, які мають співпадати з обліковими даними ЦСЗ, а саме скорочення етапів звітування перед ЦСЗ, що позитивно вплине на збір та аналіз інформації останніми внаслідок зменшення навантаження за рахунок скорочення кількості необхідних до обробки документів і дозволить їм разом із Міноборони приймати подальші рішення щодо розподілу матеріальних цінностей між військовими частинами Збройних Сил.

10. Вказано на перевантаженість значним об'ємом керівних нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік системі Збройних Сил на додачу до загальнобюджетних, що в поєднанні з частими законодавчими змінами має своїм наслідком ще більш часті помилки в обліку запасів у військових структурах.

11. Розвинуто думку про те, що потужна законодавча база, якою послуговуються бюджетні установи ЗСУ, є не запорукою, а перешкодою для чіткого й послідовного ведення ними як бухгалтерського обліку загалом, так і бухобліку запасів зокрема.

12. Обґрунтовано необхідність посилення системи ВК і дотримання систематичності та регулярності контролю за формуванням та веденням обліку запасів, який дозволить своєчасно виявляти порушення, зловживання, завчасно уникати їх і попереджувати повторення таких фактів у майбутньому, що сприятиме підвищенню ефективності бухобліку й достовірності фінансової звітності.

13. Розкрито важливість одного з найважливіших аспектів вдосконалення бухгалтерського обліку запасів на сьогоднішній день в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та їх активного впровадження в системі установ ЗСУ. Завдяки використанню спеціального програмного забезпечення, модифікованого під особливості бухгалтерського обліку у в/ч, бухгалтер або аудитор можуть проаналізувати або отримати значення необхідного показника з інформаційної бази за необхідний період часу.

14. Доведено, що запровадження та функціонування системи ВК направлене на ефективне, економне та результативне використання ресурсів, які надаються платниками податків для розвитку та життєдіяльності ЗСУ.

15. Вказано на шляхи більш результативного інформаційного забезпечення для управління державними фінансами, зокрема за рахунок модернізації обліку в державному секторі, що призвичаює вітчизняну облікову діяльність до міжнародних стандартів.

Таким чином, комплексний підхід до обліку, контролю та аналізу запасів бюджетних установ ЗСУ дозволить оперативно отримувати всі необхідні дані за певний період та суттєво підвищувати рівень управління фінансово-господарською діяльністю в/ч.

Фінансово-бюджетна дисципліна залежить не в останню чергу від посилення контрольних функцій обліку запасів та вдосконалення організації їх обліку і впливає на якість облікової інформації, створюючи передумови для раціонального і продуктивного управління військовою установою.

АНОТАЦІЯ

Райська О.С. «Організація обліку та аналіз наявності і руху запасів»
(на матеріалах військової частини А3444)

Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» ОПП «Облік і оподаткування». – Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів, 2022.

В роботі досліджено економічну сутність запасів, їх класифікацію та оцінку. Систематизовано законодавчо – нормативну базу з досліджуваних питань.

Розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку оборонної галузі України. Наведена фінансово-економічна характеристика військової частини, досліджена організація обліку в установі та облікова політика, здійснено аналіз наявності і руху запасів.

Розроблені пропозиції щодо вдосконалення організації обліку та контролю за наявністю і рухом запасів в установі.

За результатами дослідження сформульовані пропозиції щодо: удосконалення облікової політики в частині обліку запасів; удосконалення первинного обліку запасів; визначено ключові ризики та контрольні процедури щодо використання запасних частин під час ремонту військової техніки; визначено основні фактори, які впливають на викривлення результатів інвентаризації запасів та заходи щодо їх усунення тощо.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЗАПАСИ, БЮДЖЕТНІ УСТАНОВИ, ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ, ОЦІНКА, ПЕРВИННІ ДОКУМЕНТИ, ТИПОВІ ФОРМИ, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ, СКЛАДСЬКИЙ ОБЛІК, ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА.